די חסידישע פרשה

מאמרים על פרשיות השבוע ומועדי השנה
מלוקטים מספרי תורה אור ולקוטי תורה

ד"ה ויחפרו עבדי יצחק וגו'

דמיון המצות לבאר של מים חיים

יו"ל לש"פ תולדות ה'תשע"ז

מחולק לסעיפים עם פיסוק מלא,
בהוספת ביאורים, פיענוחים, הערות וציונים

שנה ו / גליון רטז

שנת חמשת אלפים שבע מאות שבעים ושבעה לבריאה

ב״ה.

פתח דבר

לקראת שבת פ׳ תולדות, הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדי׳, את הקונטרס **׳די חסידישע פרשה׳**, והוא פירוש וביאור על מאמרי חסידות דפרשיות השבוע ומועדי השנה, מלוקטים מספרי תורה אור ולקוטי תורה לרבינו הזקן. ומטרתו להקל בלימוד ה׳חסידישע פרשה׳ בכל שבוע.

הביאור מבוסס על המאמרים המיוסדים על דרוש זה וכן על עוד ׳הנחות׳ מאותו הדרוש (כגון: מספר מאמרי אדמו״ר הזקן, תורת חיים, מאמרי אדמו״ר האמצעי, אור התורה וכו׳). גם ביאורי המושגים מיוסדים על מקומות אחרים בדא״ח אשר שם מבואר הענין באריכות וביאור יותר (כידוע ש׳דברי תורה ענים במקום אחד ועשירים במקום אחר׳).

בכדי להקל על הלומד והמעיין, הגהות כ״ק אדמו״ר הצ״צ נדפסו בתור הערות (**באותיות כגון דא**) בשולי הגליון ולא במקומם בגוף המאמר.

לבקשת רבים, ניתן לקבל הקונטרסים מדי שבוע בשבוע באיימיל, לקבלו נא לשלוח **אימייל לכתובת:** rabbigelb@chassidusonline.org.

* * *

ויה״ר שנזכה לקיום היעוד ״כי מלאה הארץ דעה את ה׳ כמים לים מכסים״, ונזכה לשמוע תורה חדשה, ״תורה חדשה מאתי תצא״, במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

בברכת שבתא טבא,
לוי געלב

ר״ח כסלו,
תשע״ז

להזמין או להקדיש את הגליונות הבאים או לשלוח הערות נא ליצור קשר עם לוי געלב 310-662-3437
או באימייל **rabbigelb@chassidusonline.org**

The Ma'amarim of LIKKUTEI TORAH and TORAH OR are copyright by the Kehot Publication Society, a division of Merkos L'inyonei Chinuch Inc. and are reprinted here with permission.

נדפס באדיבות:
The Print House
538 Johnson Ave. Brooklyn, NY 11237
718-628-670

מאמר ד"ה

ויחפרו עבדי יצחק

תורה אור פרשת תולדות דף כ

תוכן המאמר

ויחפרו עבדי יצחק 5

פרק א (5): נהר פרת – מקור כל המים שבעולם ; קושיא בענין זה

פרק ב (6): התעוררות האדם בק״ש להכלל באחדותו ית׳ האמיתית

פרק ג (8): המשכת אלקות בהתורה תלוי׳ בהקדמת ההתעוררות שבתפילה ; התכללות באלקות בפועל רק באמצעות עסק התורה

פרק ד (9): ענין המצות – גילוי אלקות גם באמצע היום

פרק ה (11): הכוונה הצריכה בעשיית המצות ; כיצד המצות הן ׳באר מים חיים׳

פרק ו (13): שמחת האריז״ל דוקא בעשיית המצוות ; פירוש פנימי בהפסוק ׳נפש שבעה תבוס נופת, נפש רעבה כל מר מתוק׳

המאמר בלשונו כפי שמופיע בתו״א 15

ב״ה. תו״א פ׳ תולדות, ד״ה ויחפרו עבדי יצחק וגו׳ [כ, א – כ, ב]

פרק א

נהר פרת – מקור כל המים שבעולם; קושיא בענין זה

״וַיַּחְפְּרוּ[1] עַבְדֵי יִצְחָק בַּנָּחַל [וַיִּמְצְאוּ שָׁם בְּאֵר מַיִם חַיִּים] כו׳״[2]. בְּאֵר חֲפָרוּהָ שָׂרִים וגו׳״[3].

[פסוקים אלו (שהראשון מופיע בפרשתנו) מדברים בחפירת בארות, וידוע שהתורה אינה סיפורי מעשיות סתם, אלא ׳תורה׳ מלשון ׳הוראה׳, שהיא הוראה בחיים של כל אחד מישראל, ולכן גם מדברים כאלו יכולים, ובמילא גם צריכים, ללמוד הוראה למעשה בפועל.

מאמר זה יבאר ענין חפירת בארות ויציאת המים חיים מהן בעבודת ה׳ של כאו״א (ואינו מתייחס כ״כ לתוכן הפרטי של פסוקים אלו ע״פ חסידות)].

דהנה, איתא בגמרא[4] על פסוק[5] ״והנהר הרביעי הוא פרת״, ׳הוא׳ דמעיקרא, שממנו נפרדו לארבעה ראשים. דהיינו, ג׳ יצאו ממנו, והרביעי הוא בעצמו.

ואמרו [רז״ל בהמשך הגמרא שם] **׳כל הנהרות למטה מפרת, וכל מעיינות שבעולם נובעים מסולמא דפרת׳**[6].

מובא בגמרא: כל הנהרות למטה משלש נהרות [-כל הנהרות שבעולם למטה משלש נהרות – חדקל ופישון וגיחון, שכל הנהרות שבעולם באים מהם (רש״י)], וג׳ נהרות למטה מפרת [-וג׳ נהרות אלו הם למטה מפרת ובאים ונמשכים ממנו, שהוא מקור כל הנהרות שבעולם].

[ומקשה הגמרא:] והאיכא עינתא דמידליין! [-והלא יש מעיינות המים הנובעות בהרים רמים, והרי הן גבוהות מפרת, ואם כן כיצד יתכן לומר שכל המים שבעולם באים מפרת, והרי לכאורה אי אפשר לומר שמעיינות אלו באות ממנו?]. [והגמרא מתרצת:] אמר רב משרשיא: הנהו סולמי דפרס נינהו [-מעיינות אלו שבהרים הם הסולמות של פרס, כלומר, נהר פרת מקורו במקום גבוה, ומשם מימי פרת הולכים למטה בתוקף גדול, וכתוצאה מתוקף זה של המים הרי הם יכולים לעלות גם להרים גבוהים, בדוגמת סולם העולה מלמטה למעלה. ובכך נהר פרת יכול להיות המקור גם להמעיינות הנמצאות בראש ההרים (ע״פ רש״י שם ובמס׳ סוכה נג, ב)].

[והגמרא ממשיכה ומקשה:] והא כתיב ׳והנהר הרביעי הוא פרת׳ [-הרי שהפסוק מונה את נהר פרת ביחד עם שאר ג׳ הנהרות הנ״ל – פישון גיחון חדקל, ולכאורה מזה משמע שכל הנהרות **שווים**, ואינם באים מנהר פרת (ע״פ רש״י)]!

---

1) **הביאור של דרוש זה מיוסד על מאמרים אלו:**

לקו״ת חוקת ד״ה אז ישיר. אוה״ת ויצא ד״ה וירא והנה באר.

2) בראשית כו, יט.

3) במדבר כא, יח.

4) בכורות נה, ב. ראה לקו״ת פ׳ צו יז, א. ובמאמרי אדה״א בספר נר מצוה ותורה אור פג, ב.

5) בראשית ב, יד.

6) כן הוא בלקו״ת פ׳ חוקת סב, ב. אב הגירסא בש״ס ווילנא: סולמי דפרת (וכן הוא באוה״ת פ׳ חוקת ע׳ תתס). ורש״י פי׳ ״מקלחין תחת הקרקע ועולין בהרים כמו סולם״. ובשיטה מקובצת שם גורס ברש״י ״דפרת – מראש פרת מקלחין״.

[והגמרא מתרצת:] הוא פרת דמעיקרא [-הכתוב היה יכול לומר 'ונהר הרביעי פרת', ומדוע נקט **הוא** פרת' דלכאורה תיבת 'הוא' מיותרת, אלא להשמיענו ש'פרת' הוא החשוב יותר מכולם, והוא פרת הנזכר למעלה – 'ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן', שהשלשה נהרות אחרים באים ויוצאים ונפרדים ממנו (רש"י שם ובסוכה שם)].

פירוש: מתחת לקרקע נוקב והולך, עד שבחפירה מועטת ימצא באר מים חיים.

כלומר, נהר פרת הולך וזורם מתחת לקרקע במחילות (ראה רש"י סוכה שם), עד שעולה לראש ההרים ששם נמצאות המעיינות, ושם המים של נהר פרת מהווים את המקור של המעיינות, עד שבחפירה מועטת ימצא באר מים חיים שמקור מימיו מגיע מנהר פרת.

ולכאורה תמוה: מפני מה יקרא 'באר מים חיים', כיון שעיקר נביעתו הוא מנהר פרת?[7]

אם כל המים שבעולם נמשכים מהמים של נהר פרת, כיצד יתכן לקרוא מים אלו (היוצאים בחפירת הקרקע) 'באר מים חיים'? הלא מים אלו אינם אלא מי **הנהר**, ומי נהר אינם נקראים 'באר מים **חיים**'!

פרק ב

התעוררות האדם בק"ש להכלל באחדותו ית' האמיתית

והענין:

- לבאר וליישב ענין זה, וכיצד בא לידי ביטוי בעבודת ה'.

דהנה, כתיב[8] "ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן כו'".

- מבואר לעיל, שנהר זה המוזכר בפסוק הוא 'נהר פרת', שממנו נפרדו שלשה נהרות אחרות. ומזה מובן אשר השורש והמקור של נהר פרת הוא בחינת 'עדן'. ומשם יוצא להשקות את הגן.

[יבאר המשמעות הפנימית בזה שהנהר (פרת) יוצא מבחינת 'עדן', וכן יבאר ענינו הפנימי של ה'גן', שהנהר משקה אותו.

נקודת הביאור היא:

המים כאן מורים על אלקות, כי הקב"ה הוא מקור כל החיים, כמו מים גשמיים שמשפיעים חיות לכל הנבראים. ו'עדן' הוא הקב"ה עצמו, כי עדן הוא ענין התענוג, והקב"ה הוא מקור החיים ומקור התענוגים כולם. ומים אלו – אור וחיות אלקי – נמשכים לתוך בחינת ה'גן', דקאי על התורה, והתורה 'מלאה' ממים אלו – היינו, מאלקות, כי התורה היא הכלי המתאים להתגלות והשראת אלקות].

'ג"ן סדרי דאורייתא'[9].

מה שכתוב 'להשקות את **הגן**', מבואר בזוהר ש'גן' קאי על הג"ן סדרים ופרשיות התורה, כי הגימטריא של 'גן' הוא חמישים ושלש, וזהו הסכום של כל פרשיות התורה (כי פרשיות 'נצבים' ו'וילך' נחשבות לפרשה אחת).

פירוש:

- לבאר ענין זה שהמים היוצאים מ'עדן' משקים את הג"ן סדרים של התורה.

[ויובן זה בהקדם.

ולהבין הבא להלן יש להקדים ביאור כמה ענינים:

יסוד החיים הרוחניים של יהודי הוא תפילה, שהדבר הראשון שצריך לעשות בקומו משינתו הוא להתפלל. ואחר כך 'מבית הכנסת לבית המדרש', שצריך לקבוע שיעור בתורה. ואחר כך הולך לעסקיו במשא ומתן ובעשיית המצוות ומעשים טובים.

והטעם שתחילת עבודת היום היא עם תפילה הוא, כי תכלית הכוונה בתפילה היא להתבונן בהדברים האמורים בפסוקי דזמרה וק"ש, ומתואר שם כיצד שכל העולמות והנבראים מתהווים מאורו ית', והקב"ה מקור הכל, ובק"ש אומרים 'ה' אחד' שהוא השיא של ההתבוננות בתפילה, וענין

7) ראה בסה"מ תרס"א ע' רטו ב' דיעות איך המים באים לנהרות.

8) בראשית ב, י.

9) זהר חלק א (מהנ"ע) קד, ב. וראה נצוצי אור לזהר חלק ב רו, ב. לקו"ש חי"ט ע' 298 ובהערה 3 שם.

ההתבוננות הוא לתקוע מחשבתו ולהעמיק דעתו באחדותו ית׳ האמיתית, שהוא לבדו הוא ואין זולתו, היינו, שהקב״ה הוא המציאות האמיתית, וכל הברואים בטלים אליו ית׳ וכאילו אינם קיימים לפניו. ועל ידי שהאדם יבוא להכרה ברורה בדבר זה אזי יתעורר ברצון ותשוקה גדול לנתק את עצמו מההעלם וההסתר על אלקות של עולם הזה ולהכלל בהקב״ה עצמו – האמת האמיתית.

אמנם, מילוי רצון זה אינו אלא ע״י לימוד התורה, ולכן ההלכה קובעת שמיד אחרי התפילה צריך לקבוע עתים לתורה, כי ע״י לימוד התורה האדם ממשיך ׳אמת׳ זו על נפשו, כי הקב״ה עצמו מלובש בתורה ו״נתן לנו את עצמו בתורה״ (תניא פרק מז).

אבל אחרי זה על האדם לצאת מד׳ אמות של הלכה ולצאת לשוק לעשות משא ומתן לפרנס את עצמו ובני ביתו. ואז ההתבוננות שהיתה לו בשעת התפלה ולימוד התורה נשכחת ממנו, כי הוא טרוד ועסוק עם כל כחות נפשו לעשות מלאכתו.

והנה, כדי לסייע את האדם להישאר ׳דבוק׳ באמת אלקית זו הקב״ה נתן לנו את המצוות, שגם בהם ישנו גילוי אלקות, וקיום המצוות ישנו כל היום.

ועל פי זה יובן המשך דברי המאמר:]

כידוע[10], שבתחלה צריך לקבל עול מלכות שמים בשלימות, דהיינו, להאמין באמונה שלימה באחדות ה׳, שהוא המהווה כל העולמות, ו׳כולא קמיה כלא חשיב׳[11], וכולא חד כו׳ [עם הקב״ה]. **וכאשר יתבונן האדם בקריאת שמע, וישים ללבו[12] היטיב ענין האחדות – ויקבל עליו באמת עול מלכותו** [עי״ז ישעבד ויבטל את עצמו להאמת האלקית, שאין עוד מציאות אמיתית מלבדו, ויחיה את חייו ע״פ הכרה זו].

תחילת ויסוד עבודת האדם הוא קבלת עול מלכות שמים בשלימות. וזהו שאמרו רז״ל שבפרשה ראשונה של ק״ש (׳שמע ישראל גו׳ ה׳ אחד׳) צריך האדם לקבל על עצמו עול מלכות שמים, ובפרשה שניה צריך לקבל עול מצוות, ומזה מובן שקבלת עול מלכותו ית׳ אין פירושה קבלה לשמוע ולציית לה׳ ולקיים את פקודותיו (שהרי זהו ענין קבלת עול מצוות שבאה לאחרי זה), אלא לקבל עליו את **עצם הענין** שהקב״ה הוא ׳מלך׳ (גם ללא קשר עם קיום פקודותיו).

אלא ענין ׳קבלת עול מלכות שמים׳ בפרשה ראשונה דק״ש הוא ״להאמין באמונה שלימה באחדות ה׳״ האמיתית, היינו, שהוא לבדו הוא ואין זולתו, שבאמת הקב״ה הוא המציאות היחידה האמיתית שקיימת, שכן מאחר שמהווה את כל המציאות מאין ליש, והתהוות זו צריכה להיות בכל רגע ממש (ראה ריש שער היחוד והאמונה), הרי אין למציאות העולמות זכות קיום בפני עצמם, אלא כל קיומם תלוי בזה שהקב״ה ימשיך להוות אותה כל העת. ולכן, ׳כולא קמיה כלא חשיב׳ ממש, היינו, ״כאילו אין שם עולמות כלל״ (תו״א מג״א צד, ב), כי הם בטלים לה׳ בביטול מוחלט מבלי כל תפיסת מקום וחשיבות כלל אצלו.

״והנה, כשיתבונן אדם היטב בזה בפסוקי דזמרה וק״ש – איך שבאמת הוא כן, שהעולמות בטלים במקור חיותם . . . יתעורר בלב תשוקה שיהיה קשור בהתבוננות זו כל היום ולא יפרד ממש כלל. וזהו קבלת מלכות שמים בפסוק ראשון [דק״ש], ׳ואהבת שיהיה הוי׳ אלקיך׳, שיהא תמיד קשור בהתבוננות זו – ביטול העולמות להמחיה ומהווה אותם״ (תו״א פ׳ חיי שרה טז, ב).

[כאן יתרץ קושיא היכולה לעלות על פי כל זה, והיא: מדוע על ידי התבוננות זו באחדותו ית׳ האמיתית ירצה לקבל עליו עול מלכותו בשלימות ולחיות את חייו ע״פ אמת זו, אולי תמורת זה ירצה בחיים חפשיים של מילוי תענוג לבו וכיוצא בזה, כי בזה ימצא יותר תענוג.

על זה ממשיך בהמאמר ומתרץ שמאחר שכל ישראל בעצם נפשם קשורים עם אלקות הרי הם רוצים להתקשר עם ה׳ ולהתבטל אל ה׳ ב**טבע נפשם**.

וזהו שממשיך:]

---

10) ראה ברכות יג, א: ״למה קדמה פ׳ שמע לפ׳ והיה אם שמוע, שיקבל עליו עול מלכות שמים תחילה, ואחר כך עול מצוות״.

11) זהר חלק א יא, ב.

12) דיוק לשון רבינו כאן הוא: ״יתבונן ... וישים ללבו״, היינו, שלא די רק לחשוב ולהתבונן בענין אחדותו ית׳, אלא צריך להשיב הדברים גם לליבו, שזהו שלב אחרי ההתבוננות, להשתדל להרגיש את הדברים. וזהו תוכנו הפנימי של הכתוב ׳וידעת היום והשבות אל לבבך כי הוי׳ הוא האלקים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד׳, שבנוגע להתבוננות בענין ׳אין עוד׳, שאין עוד מציאות אמיתית מלבדו ית׳, מוכרח להיות לא רק ענין הידיעה וההתבוננות, אלא עוד זאת – להשיב הדברים גם לליבו, שירגיש את האמת הזו.

כי "יעקב חבל נחלתו"[13], חפצם לדבקה בו בכל לבבם, ומאמינים ב'אחד', וחפצים בו [בטבע נפשם].

בני ישראל נקראים 'יעקב חבל נחלתו', וזה מורה על עוצם התקשרותם לאלקות מצד שורש נפשם, דכשם שחבל ראשו אחד קשור למעלה וקצהו מגיע למטה (ראה תניא אגרת התשובה פ"ה, ו), כך כל נשמות ישראל, מקור נשמתם הוא למעלה מעלה באלקות (כמבואר בתניא (חלק א פרק ב), שנשמות ישראל הן "חלק אלקה ממעל ממש"), ושורש זה מתפשט ומאיר גם לחלק הנשמה המלובשת בגופו.

ולכן, כל חפצם ותשוקתם הוא לדבקה בו ית' בכל ליבם, כי זהו מהותם האמיתית, בדוגמת הקשר העצמי שיש בין אב ובן, שטבע הבן להיות נמשך אל אביו, כי יש בו חלק מאביו ('עצמי ובשרי אתה'). וכך כל בני ישראל, גם הקל שבקלים ופחותי הערך[14], טבעם הוא לרצות להתקשר עמו ית' ולהאמין באחדותו ית' האמיתית.

ולפיכך, הגם שעל ידי קבלת מלכות שמים בשלימות שוב אינו יכול למלא תאוות נפשו בתענוגי עולם הזה, ולכאורה קשה מאד להחליט החלטה כזו, הרי מאחר שטבע נפשם של בני ישראל הוא התקשרותם לאלקות, בזה הם רוצים בטבעם (ואדרבה, בזה ימצאו את עיקר התענוג שלהם, כי זהו כל מהותם).

פרק ג

המשכת אלקות בהתורה תלוי' בהקדמת ההתעוררות שבתפילה; התכללות באלקות בפועל רק באמצעות עסק התורה

אבל אין מקום שישרה בו בחינת 'אחד' לאחר שקבל עליו. ואין לו מקום אלא בתורה.

אבל כדי להתקשר עם הקב"ה עצמו בצורה אמיתית, אי אפשר על ידי התבוננות לבד, שכל זה הוא רק התבוננות האדם המוגבל, והוא 'אסור' בגופו ונפשו הבהמית, ואינו יכול 'לנתק' את עצמו מגשמיות זה העולם ולהכלל באחדותו ית' האמיתית.

אלא הדרך היחידה לבוא להתקשרות זו היא ע"י עסק התורה, כי הקב"ה 'הלביש' ו'הכניס' את עצמו בהתורה, והתורה מלובשת בדברים וענינים גשמיים שהאדם יכול להבין ולהשיג, ועל ידי לימוד התורה ניתן להתקשר בהקב"ה עצמו. ועל ידי זה האדם 'מרווה' את צמאונו ומשיג את מבוקשו להכלל באחדותו ית' שנתעוררה ע"י התבוננותו באחדות ה' בשעת ק"ש[15].

> [אולם, כדי להתקשר עם ה**אלקות** שבתורה, תחילה צריך **לרצות** ו**להשתוקק** להתקשרות זו. היינו, לא די ללמוד את התורה באופן שחושב שהיא רק חכמה שכלית כשאר חכמות העולם ('חכמתכם ובינתכם לעיני העמים'), אלא צריך ללמוד מתוך הכרה וכוונה שהיא תורת **ה'** ודבר **הוי'** ממש, ולרצות את הקב"ה המלובש בתורה, ועל ידי זה יתקשר עם האלקות שבתורה.
>
> וזהו שממשיך כאן:]

שהיינו, שמיד אחר קבלת מלכות שמים - התעוררות האדם בק"ש לשעבד ולבטל את עצמו לה' ולרצות להכלל באחדותו האמיתית, **ילמוד בעיון מחשבתו ושכלו ודיבורו בתורה שבעל פה, וקודם לימודו** [גם אחרי ההתבוננות שבתפילה] **יתבונן באחדות ה' כו', ועל ידי זה יגרום לו העסק בתורה בכל עומק מחשבתו ולבבו וכו'** - ע"י שיחשוב על אחדות ה' לפני הלימוד, מחשבה והתבוננות זו עצמה תגרום שילמוד תורה בעיון ובעומק מחשבתו, כי יבוא להכרה שהדרך היחידה למצוא את אמת זו של אחדותו ית', היא ע"י לימוד התורה כדבעי, ולכן יתעורר ללמוד בעיון גדול להשיג אמת זו.

"ואם לזאת [שבתורה שורה אור אין סוף ב"ה עצמו, שזהו כל רצונו שנתעורר בק"ש], יהיה השמחה גדולה בעסק

---

13) דברים לב, ט. וראה אגרת התשובה פרק ה-ו.

14) וזהו שנאמר 'יעקב חבל נחלתו', 'יעקב' דוקא, שהוא שם הנמוך יותר לבני שראל (בניגוד להשם 'ישראל, 'כי שרית עם אלקים'), להורות שגם נשמות נמוכות ביותר קשורות עם אלקות כמשל החבל המובא כאן.

15) ובלשון רבינו הזקן במקום אחר (לקו"ת פ' בלק ד"ה לא הביט און ביעקב):

"רק שאי אפשר לדבקה בו ית', כי 'לית מחשבה תפיסא ביה', שהוא ית' 'סתימו דכל סתימין' ו'טמירא דכל טמירין', פירוש, שיש עולמות שנקראים 'סתימין', והם למעלה מבחינת עולם הבא, והוא ית' סתים ונעלם [גם] מהם [- מהעולמות הסתומים והנעלמים – לפי] ש[גם הם] אינם משיגים אותו. וכן [הוא ית'] טמירא מכל [העולמות ה]טמירין. כי אם על ידי התורה, וזהו 'ודברת בם' כו', שאותיות התורה מלובש בהם התפשטות והארה ממנו ית'".

התורה . . כי בזה ירוה צמאונו, מה שחפץ ומשתוקק לדבקה בו יתברך" (לקו"ת פ' בלק שם).

וזהו נקרא "ונהר יוצא מעדן", פירוש: 'מעדן' — מֵעִם הקדוש ברוך הוא שנקרא 'עדן'. ו'נהר' — הוא לשון המשכה [כמ"ש (ישעי' ב, ב) '**ונהרו** אליו כל הגוים', פירוש, **ימשכו** אליו כנהרות (פרש"י שם)].

נמצא, שפירוש 'נהר יוצא מעדן' הוא — ההמשכה אלקית היוצאת ונמשכת מבחינת 'עדן' — הקב"ה. ועבודת האדם בקבלת מלכות שמים בק"ש ובעסקו בתורה נקראת 'נהר יוצא מעדן' כפי שממשיך.

פירוש:

- לבאר ע"פ הנ"ל הפירוש הפנימי של 'ונהר יוצא מעדן'.

כאשר יומשך אלהות מלמעלה למטה בקבלת מלכות שמים - כמבואר לעיל שהמשכת הקב"ה עצמו בתורה באה ע"י התעוררות האדם בק"ש להכלל באחדותו ית', **המשכה זאת 'משקה את הגן', היא התורה** ('ג"ן סדרים דאורייתא'), **שהיא ד' אמות של הלכה**[16], **במקום קדשי קדשים** - אחרי חורבן בית אין הקב"ה מתגלה בקדשי קדשים עוד, אלא עכשיו מקום גילויו הוא בד' אמות של הלכה, בעסק התורה, **'אורייתא היכלא דמלכא'**[17], **שבה שורה אחדות ה' כו', כאשר יתקיים בו בחינת 'נהר יוצא מעדן' בתפלתו ושיעור לימודו מיד אחר התפלה.**

- 'נהר' והמשכה זו של בחינת 'עדן' (הקב"ה עצמו) בהתורה, נעשית רק על ידי התעוררות האדם בתפילה להכלל באחדותו ית'. וזהו התוכן הפנימי של הכתוב 'אם ישים אליו לבו, רוחו ונשמתו אליו יאסוף'[18] על פי דברי הזהר, דעל ידי שהאדם "ישים אליו לבו, שלבבו יכסוף לדבקה בו ית', אזי 'רוחו ונשמתו אליו יאסוף', שיהי' מתאסף השראת אלקות אצלו בקרב איש ולב עמוק [כאשר לומד תורה]" (תו"א ריש פרשת בראשית). וכן 'נהר' והמשכה זו נפעלת ע"י שלומד תורה באופן הראוי — מתוך הכרה שהיא דבר ה' ממש (שהכרה זו באה ע"י התבוננות האדם באחדות ה' גם קודם לימודו, כנ"ל).

פרק ד

ענין המצות — גילוי אלקות גם באמצע היום

[כעת ממשיך ומבאר שכל הנ"ל הוא רק בשעת התפילה ובשעת עסק התורה שלאחרי זה. אבל רוב בני ישראל צריכים לצאת מבית הכנסת ובית מדרש וללכת לחוץ למלאכתו, ואז עלול לשכוח על כל מה שהיה מקודם, היינו, הכרתו באחדותו ית' האמיתית ואיך שכל רצונו היה להכלל באמת זו. שכן כאשר יוצא לחוץ מד' אמות של הלכה כדי לעסוק בפרנסתו, ואז חושב כל הזמן על עסק הפרנסה וכו', הרי אי אפשר לחשוב על האמת האלקית. ויתירה מזו, יתכן שמחמת העלם והסתר העולם יתעורר בתאוות עולם הזה, היפך הכרתו בשעת התפלה. ומה יעשה?

זהו שממשיך:]

אבל אחר כך צריך לעסוק בכל מחשבתו כו' בעניני עולם השפל, ושוכח כל התבוננותו בקבלת מלכות שמים מפני גשמיות גופו.

אבל אחרי התעוררותו בשעת התפילה ולימוד התורה שלו כאשר המשיך אלקות על נפשו בפועל ממש (בחינת 'נהר יוצא מעדן') — צריך לצאת מחוץ לד' אמות של הלכה ולעשות מלאכתו (פרנסתו), ואז צריך להיות עסוק בכל מחשבתו בענייני עולם הזה השפל, כי ללא זה לא יוכל לעבוד. וכתוצאה מעיסוקו וגודל טרדתו בענייני העולם שוכח כל התבוננותו בקבלת מלכות שמים והכרתו באחדותו ית' המוחלטת, ושכחה זו באה "מפני גשמיות גופו", שמושך את האדם לגשמיות זה העולם המעלים ומסתיר על אלקות.

על מיעוט דעת שלו.

והסיבה האמיתית לכך ששוכח כל התבוננותו היא משום "מיעוט דעת שלו". כלומר, "עיקר הדעת אינה הידיעה לבדה, שידעו גדולת ה' מפי סופרים ומפי ספרים, אלא העיקר הוא להעמיק דעתו בגדולת ה', ולתקוע מחשבתו בה' בחוזק ואומץ הלב והמוח, עד שתהא מחשבתו מקושרת בה' בקשר

---

16) ראה ברכות ח, א: "מיום שחרב בית המקדש אין לו לקב"ה אלא ד' אמות של הלכה בלבד".

17) זהר חלק ג רס, א.

18) לפי פשוטו, 'אם ישים אליו לבו' קאי על הקב"ה, כלומר שאם הקב"ה ישים ליבו אל האדם להשחית אותו, אזי 'רוחו ונשמתו' של האדם מיד 'אליו יאסוף' — אל ה' (רש"י ושאר מפרשים).

אמיץ וחזק, כמו שהיא מקושרת בדבר גשמי שרואה בעיני בשר ומעמיק בו מחשבתו, כנודע שדעת הוא לשון התקשרות, כמו 'והאדם ידע [את חוה] וגו'" (תניא פרק מ"ב). ומאחר שלא היה לאדם 'דעת' והתקשרות אמיתית בהתבוננות זו של 'ה' אחד', לכן יכול להיות מצב כזה שישכח על ההתבוננות באמצע היום מחמת גודל טרדתו. משא"כ אם היה לו דעת אמיתית בזה לא היה שוכח על זה (כי הענין היה 'חקוק' וקבוע במוחו באופן שלא שייך שיהא נשכח ממנו).

ויתרחק מאד מבחינה שהיה לו דעת בתפלתו ועבודתו בתורה כו'.

ובזה מתרחק יותר ויותר מהכרתו באחדות ה' בשעת התפלה.

לכך, נתן לנו מצות לעשותם כל היום.

כדי לסייע את האדם כל היום שיהיה קשור עם ה', הקב"ה נתן לנו את המצות שעשייתן היא כל היום, דכל היום יש מצות שצריכים לקיים אותן גם באמצע היום כאשר עוסק במשא ומתן. כי אותו ה'נהר' וההמשכה שנגרמה על ידי התפלה ולימוד התורה נמשך ומאיר באמצעות קיום המצוות, כפי שיבאר בסמוך.

[ומבאר מהותן של המצוות, ובזה יובן כיצד המצות מסייעות את האדם למטרה זו:]

כי ענין המצות מעשיות הם הגבה למעלה מעלה בפנימיותם ושרשם[19], אך שנתלבשו בכמה לבושים בהשתלשלות העולמות כו', ומכל מקום, [גם כפי שבאים למטה] **רומזים על מדריגה הגבוה שבשרשם.**

במהותן המצוות הן מדריגות עליונות מאד באלקות, אך, כאשר הקב"ה נתן לנו את המצוות למטה, דרגה זו ירדה והשתלשלה למטה עד שנתלבשה בדברים גשמיים ומעשים פשוטים שאינם נראים כדברים נעלים כלל. אבל האמת היא שבתוך דברים גשמיים אלו מלובש אורו ית' ממש, אותו ה'נהר' שנמשך עליו מקודם בשעת התפלה ו(בעיקר) בשעת לימוד התורה, "כנודע ממשל נפילת החומה, שמה שנפל יותר למטה הוא ממקום גבוה יותר כו', וכמ"ש בספר יצירה 'נעוץ תחילתן בסופן' דייקא, כי 'סוף מעשה במחשבה תחלה'" (לקו"ת פ' חוקת ד"ה אז ישיר).

כמו מצות ציצית[20] – שענינה למעלה בעולמות עליונים[21] - הענין והדרגה האמיתי של מצות ציצית הוא ענין רוחני בעולמות העליונים, **ונתלבשה מצותה בשמונה חוטין של צמר, וה' קשרים כו'** - בדברים גשמיים ובמדידה והגבלה (שמונה חוטין דווקא וכו').

ולכן, המצות לא תצטרך להם עבודת האדם לתקנם ולכוון אל אֲמִתָּתָם, כי 'מצות אינן צריכות כוונה'[22] – לפי שהן בעצמם מתוקנים, ונשתלשלו ממעלה למטה כו'.

מאחר ש"המצוות מעשיות הם הגבה למעלה מעלה בפנימיותם ושרשם", לכן אינן צריכות לכוונת ועבודת האדם לתקנם ולכוון אל אמיתת עניינם כפי שהם למעלה, אלא צריך רק לקיימם בפועל ממש. כי ענין המצוות הוא שהן השתלשלות והמשכה של אלקות כפי שהיא למעלה, רק שהמשכה זו מתלבשת ומסתתרת בלבושי עולם הזה. ובאמצעות עצם הקיום שלהם ללא שום כוונה ועבודה מצד האדם, ממשיך ומגלה את שורש המצוה על נפשו. וזהו הטעם הפנימי להלכה שמצות אינן צריכות כוונה, כי עניינן נפעל גם ללא כוונת ועבודת האדם, כנ"ל.

והעושה המצוה, המשכת אלהות שגורם אינה מצד עבודתו, רק מחמת המצות עצמן כו'.

ואף על פי שבפועל האדם הוא זה שמקיים את המצוה, אין עבודתו וכוונתו בעשיית המצוה גורמות להמשכת אלקות שע"י המצוה, רק מחמת המצוות עצמן שהן אורות עליונים כפי שנשתלשלו ונתלבשו בדברים גשמיים, כלומר, שהן דברים נעלים גם ללא עבודת האדם.

---

19) עיין תו"א פ' בשלח סד, ג שענין המצוות בעצם הוא בחינה שלמעלה מאתערותא דלתתא. ועיין באוה"ת דרושים לר"ה ע' א'שה שמציין לכאן בענין מצות אין צריכים כוונה.

20) לקו"ת פ' חוקת סד, א מציין לכאן בענין המצוות מעשיות ברעותא דליבא.

21) כדי להבין ענין הרוחני שבמצות ציצית ראה ספר דרך מצותיך מצות ציצית באריכה.

22) ראה ברכות יג, א.

מה שאין כן בתורה ותפלה, שהיא עבודת הלב[23], תלויה דוקא בכוונת האדם כו׳.

אבל המשכת אלקות בתורה ותפלה תלוי׳ דווקא בכוונת האדם, כמבואר לעיל, שרק על ידי התעוררות האדם בתפלה לרצות להכלל באחדותו ית׳, נמשך לו עצמות אלקות בשעת עסקו בתורה. שכן תורה ומצוות הן עבודות פנימיות השייכות לכחות הפנימיים של האדם – מוחו וליבו, כי עסק התורה צריך להיות בהבנה והשגה (מוח), ועבודת התפלה נקראת ׳עבודה שבלב׳, שהיא עבודה עם הלב ובהלב לעורר את הלב לרצון ותשוקה אליו ית׳, כנ״ל. ולכן דברים אלו צריכים כוונה.

פרק ה

הכוונה הצריכה בעשיית המצות; כיצד המצות הן ׳באר מים חיים׳

[אבל אם המצוות אינן תלויות בעבודת האדם, הנה, בשעת קיום המצוה האם לא צריך לחשוב ולכוון לכלום, ורק לעשות מעשים אלו מבלי שום מחשבה כמעשים יבשים ופשוטים? ודאי אין הדבר כן. ויש להבין מה צ״ל כוונת האדם בשעת קיום המצוה.

וזהו שהולך ומבאר:]

ועיקר הכוונה הצריכה בעשיית המצות[24] – הוא שיתבונן בתחילה[25] איך שהוא מאד רחוק מה׳ על ידי טרדתו כל היום בהבלי חפצי העולם הזה ונשמיות חומרו.

עיקר כוונת האדם בעשיית המצוות אינה קשורה עם פעולת ההמשכה האלקות הנעשית ע״י קיום המצוה (כמו בתורה ותפילה), אלא כוונתו היא לצורך דבר אחר.

וביאור הענין:

הדבר הראשון שהאדם צריך לחשוב לפני עשיית המצוה הוא איך שעכשיו הוא רחוק מאד מהקב״ה ע״י טרדתו ועיסוקו במשך כל היום בהבלי חפצי עולם הזה, וכאמור לעיל שכתוצאה מזה גשמיות גופו מושך אותו יותר ויותר להתרחק מהכרתו בשעת התפילה באחדות ה׳. כלומר, על האדם לחשוב בעת קיום איזו מצוה – ׳מה התרחש כאן? הלא לפני כמה שעות הייתי שקוע בעבודת התפילה והדבר היחיד שרציתי היה ׳ה׳ אחד׳, להכלל באמת זו, ואילו עכשיו שכחתי כל זה ונתרחקתי מהאמת הזאת׳.

ועוונותיו מסך מבדיל לבלתי התקרב אל ה׳ אפילו מעט.

ובנוסף לזה צריך לחשוב:

אם עבר עבירות באמצע היום הרי ידוע ש׳עוונותיכם מבדילים ביניכם לבין אלקיכם׳, שהעוונות גורמים הפסק והבדלה בין נשמת האדם ואלקות, ״לפי שהם נגד רצון העליון ב״ה המחי׳ את הכל״ (אגרת התשובה פרק ה), ואם כן, האדם נתרחק לגמרי מאלקות, וזהו ההיפך ממש של מצבו בעת התפילה.

ויתבונן בזה היטב הדק, וישבור לבו בהתבוננות זה, ויכנע לבבו, מפני שמכל מקום חפץ הוא להתקרב אל ה׳ בתורתו כו׳.

ועל האדם להתבונן בכל זה (גודל הריחוק שלו מאלקות הנעשה במשך היום) טוב מאד, עד שלבו ישבור בקרבו מחמת הכרתו בגודל ריחוקו מאלקות. ויכנע לבו מפני שעם כל זה (הגם שנתרחק מאלקות ביותר) הרי הוא באמת הוא רוצה להתקרב אל ה׳ (שזהו באמצעות לימוד התורה כמבואר לעיל), וזה היה כל רצונו בשעת התפילה ולימוד התורה.

[ועתה יבאר עוד כוונה הנדרשת קודם קיום המצוה (וכאן יתורץ השאלה שהקשה בתחילת המאמר כיצד יתכן לקרוא ׳באר מים חיים׳ כאשר באמת יוצאים ממי הנהר):]

ויכוון במצוה שנזדמנה לידו בעשותו אותה, שהוא כמו ׳באר מים חיים׳[26] שנובע מתחת

---

23) ריש מס׳ תענית.

24) מובא בהמשך תער״ב ח״ב ע׳ א׳יג.

25) כלומר: ישנן ב׳ כוונות, והכוונה הראשונה שרציכה להיות, היא זו שלהלן. אבל יש עוד כוונה הנדרשת קודם קיום המצוה, ויבואר להלן – התבוננות בזה שהמצוות הן ׳מים חיים׳.

26) ראה אוה״ת פ׳ ויצא כרך א רג, ב: ״הרי מובן שמה שהמצוה נקראת ׳באר מים חיים׳ זהו דווקא לפי שעברו דרך עובי עפר הקרקע, דהיינו, גשמיות עסקי גופו כל היום במשא ומתן, כשמכל מקום אחר כך בכח זה עושה המצוה, נעשה בחינת ׳באר מים חיים׳״.

הקרקע מנהר אחד - מן הנהר היוצא מעדן הנ"ל שנמשך עליו בעסקו בתורה (ע"י הקדמת התעוררותו בתפילה).

ואחרי התבוננות זו בגודל ריחוקו מאלקות, אז כאשר באמצע היום איזו מצוה באה לידו (כגון נתינת צדקה, ברכת המזון, וכיוצא בזה) יחשוב שמצוה זו היא כמו 'באר מים חיים' ממש, היינו, המשכת אלקות ממש בדוגמת ההמשכה שהאירה בו בשעת עסקו בתורה, ומצוה ובאר זה נובע מאותו הנהר שממנו 'שתה' האדם כאשר למד תורה מיד אחרי התפילה לרוות את צמאון נפשו להכלל באחדותו ית' האמיתית. וההבדל ביניהם הוא שמצוה ובאר זה בא לאדם מתחת לקרקע, היינו, מתוך עיסוקו באמצע היום בהארציות דעולם הזה, ואילו בלימודו בתורה נמשך בו אלקות אחרי התעוררותו בעת התפילה (ויבאר בהמשך שגילוי אלקות זה בעשיית המצוות 'מתוק' ו'ערב' לאדם יותר אפילו מהגילוי אלקי שהרגיש בעת לימוד התורה).

[מבאר על פי פשטות מדוע מי הבאר נקראים 'מים חיים' אף על פי שיוצאים ממימי הנהר שאינם 'מים חיים':]

שאף על פי שהנהר [עצמו] **אינו נקרא 'מים חיים'** - כי הם רק מי הנהר לבד, **אבל המים היוצאים ממנו** [- מן הנהר] **ונוקב והולך עובי עפר הקרקע נקראים 'מים חיים', מפני שמתברר ומתלבן על ידי דחקם לצאת בעפר החומרי.**

הטעם שמים היוצאים מן הבאר נקראים 'מים חיים' אינו מצד שייכותו עם מקורם במי הנהר, אלא כתוצאה מזה שמי הנהר הולכים ונוקבים דרך עובי עפר הקרקע ונעשים באר, ואז נקראים 'מים חיים', כי המים מתבררים ומתלבנים על ידי דחקם לצאת בעפר החומרי, דכל הפסולת שהיה בהם לפני כן נפרדים ממנו ע"י עברם דרך עפר הארץ, ואז נעשים מים צלולים וטהורים – 'מים חיים'.

[ועתה יבאר הנמשל לזה בעשיית המצוות באמצע היום, שנקראות 'בא מים חיים' כנ"ל:]

וכן ממש עשיית המצוות, כשהיה לו בתחלה בתפלתו ועבודתו בחינת "נהר יוצא מעדן" הנ"ל - ההתבוננות ב'ה' אחד' והרצון להכלל באמת זו, **רק שנכסה ונעלם בתוכו** [בחינה זו] **על ידי גשמיות תשוקת גופו כל היום, וכשעושה המצוה שנובעת מ'נהר' הנ"ל –**

פירוש - לבאר כיצד מצוה זו נובעת מבחינת ה'נהר' דתפלה: **מפני שזוכר שכבר קִבֵּל על עצמו מלכות שמים בכל לבבו, ולכך עושה מצותיו ליכנם בעול מלכותו** - להתקשר עמו ית' ולהכלל באחדותו, **אף על פי שעכשיו אין לו בחינת 'נהר' הנ"ל** - כי כבר שכח כל התבוננותו, **סומך לבו על שכבר גמר בלבו** [בשעת ק"ש] **לעבוד ה' באמת – וזהו כמו 'באר מים חיים', מפני שמאד עָרֵב לו זאת המעט בעבודת ה', מפני שהתבונן שמאד מאד רחוק הוא מה'.**

עשייתו את המצוה באמצע היום נובעת מאותו ה'נהר' שבתפילה. כלומר, בתפילה נתעורר ברצון גדול להכלל באחדותו ית', ובאמצע היום רצון זה נעלם בו (אבל עדיין נשאר בו, כי זהו טבע נפשו כמבואר לעיל בענין "יעקב חבל נחלתו"), כתוצאה מעיסוקו בגשמיות עולם הזה. אבל כאשר באמצע היום באה לו האפשרות לקיים איזו מצוה, הרי הוא מקיים את המצוה להתקשר עם אלקות (הנמשך באמצעות המצוה) משום שההתעוררות שהיתה לו בעת התפילה עדיין נשארת בו בהעלם, וזהו כל רצונו, ולכן רוצה להכלל באלקות, והמצוה תתן לו אפשרות זו.

נמצא, שהנהר וההתעוררות שבתפילה הוא זה ש'דוחה' אותו לקיים את המצוה באמצע היום, שהיא הבאר מים חיים, הרי הבאר (מצוה) נמשך ונובע מן הנהר (התעוררות דתפילה).

וכאשר באמצע היום ניגש לקיים איזו מצוה, 'מים' אלו שבהמצוה יש בהם מעלה יתירה על המים שבתפילה ותורה. כי הרי אלו הם 'מים חיים' של באר שהם מתוקים וערבים ביותר. שכן, באמצע היום כאשר נתרחק מאלקות, האפשרות 'לטעום' מאלקות (מים) היא יקרה מאד, כמו מים באמצע מדבר שמם. וזהו שהמצוות הן 'באר מים חיים', כי ההמשכה שעל ידן באה לאדם באמצע ה'מדבר' של עולם הזה, ומאד ערב לו, כיתרון האור מתוך החושך וכמים קרים על נפש עיפה.

ועושה המצוה הוא על דרך הנ"ל, שמאד מתוק וערב לו לעשות המצוה כו', כמו הבאר כשחופרין בקרקע ומוצאים מים, הם 'מים חיים', מפני שעברו עובי העפר, כן עשיית המצות, עשייתו אותה נובעת מ'נהר' הנ"ל כו' - מהתבוננותו וקבלת

עול מלכות שמים בשעת התפילה וק״ש. אבל המים והאלקות שבמצוות ׳מתוקים׳ לו ביותר כמים חיים ממש, כי אור אלקי זה שבמצוות בא לו מתוך הקרקע ועפר הארץ, היינו, מתוך עסקו ב׳ארציות׳ וגשמיות עולם הזה במצב של העלם והסתר על אלקות, ואז כאשר איזו מצוה באה לידו הרי זה בדוגמת מים חיים וערבים ומתוקים מחמת עברם דרך הקרקע, כך המצוות הן ׳ערבות׳ לאדם מאד, כנ״ל, כי באות לו מתוך ההעלם וההסתר של עולם הזה.

כלומר:

הגם ששורש ההמשכה אלקית שעל ידי המצוות הוא מאותו ה׳נהר׳ שהיה לו בשעת התפלה ולימוד התורה, מכל מקום, ׳מים׳ אלו של המצוה, מאחר שבאים לאדם מתוך העפר וה׳ארציות׳ של עולם הזה, מתוקים לו **מאד**, כ׳מים חיים׳.

פרק ו

שמחת האריז״ל דוקא בעשיית המצוות; פירוש פנימי בהפסוק ׳נפש שבעה תבוס נופת, נפש רעבה כל מר מתוק׳

וזהו שהיה האריז״ל שָׂמֵחַ מאד בעשיית המצות[27] **— ולכך זכה לרוח הקדש**[28] - שבא לאדם דוקא מתוך שמחה (ראה מקורות בהערה כאן) — **ולא שמח בעבודתו כו׳** - בהתעלות הרוחנית שהיתה לו באמצעות עבודתו בתורה ותפילה. **כי המצות בפני עצמם** [גם בלי כוונת האדם] **קדושתם כו׳** [נעלית מאד], **כנ״ל.**

ועל פי הנ״ל, יבואר מדוע עיקר השמחה של האריז״ל לא היה מעבודת ה׳ שלו, הגם שהגיע לדרגות נעלות ביותר באלקות והשיג סודות עליונים, אלא דוקא מקיום המצוות מעשיות, כי המצוות ממשיכות אלקות לאדם באופן של ׳מלמעלה למטה׳, היינו, שעצמיות אלקות כפי שהיא **למעלה** נמשכת ומאירה בנפש האדם (כמבואר לעיל שהמצוות הן כבר מתוקנות גם ללא כוונת האדם), ואילו ההמשכה אלקית שעל ידי עבודת האדם בתורה ותפילה היא מוגבלת לפי ערך טיב עבודתו. ולכן השמחה האמיתית שלו היתה בקיום הצוות, כי שם דוקא ניתן להרגיש **עצמיות** האלקות[29].

[ומבאר טעם נוסף מדוע שמחת האריז״ל היתה בקיום המצוות דוקא:]

ועשיותה בא מהתבוננות שפלות התקרבותו אל ה׳, שזו היא מדת ענוה באמת שנאמר על משה רבינו ע״ה - הענוה האמיתית שהי׳ למשה הוא רגש הריחוק מאלקות, **כי עיקר השפלות ׳בפני כל אדם׳ שאמרו** - ׳הוי שפל רוח בפני כל אדם׳[30], **אי אפשר להיות כי אם על דרך זה — שרואה בחבירו שהוא יותר קרוב לה׳ כו׳.**

מבואר לעיל, שעיקר הכוונה שבעשיית המצוות היא איך הוא מאד רחוק מאלקות ומצוה זו נותנת לו האפשרות להתקשר עם עצמיות אלקות, ומכיון שכן האדם מרגיש שמצוה זו היא כמו ׳מים חיים׳ ממש, שמתוקים וערבים לו, כמוצא מים באמצע מדבר שמם.

כך גם אצל האריז״ל, למרות שבאמת לא נתרחק מאלקות ע״י גודל הטרדות של פרנסה באמצע היום, כי היה במדריגה נעלית מאד וריחוק כזה לא שייך לו. אבל באופן אחר גם כוונה זו בעשיית המצוות חלה עליו. כי אמרו רז״ל ׳הוי שפל רוח בפני כל אדם׳, שהוראה זו שייכת לכל אחד מישראל, כולל האריז״ל, ולכאורה כיצד יתכן שהאריז״ל ירגיש שפל רוח לגבי שאר בני אדם, הרי היה במדריגה נעלית ביותר! אלא כוונת חז״ל היא על דרך הענוה של משה רבינו,

---

27) ראה שער המצות (להאריז״ל) בתחילתו. וראה תניא פרק כו. לא.

28) השייכות לרוח הקודש — ראה ירושלמי סוכה ריש פרק ה. ועיין בלקו״א להרב המגיד ד״ה וסוכה תהיה. לקו״ש ח״ט ע׳ 252. לקו״ש חכ״ד ע׳ 639. ועוד. נסמן בארוכה במאמר אדה״א במדבר ח״ג ע׳ א׳רפ.

29) וזהו על דרך מה שמבואר במקום אחר (לקו״ת פ׳ פנחס עח, ב) על הפסוק ׳פקודי ה׳ ישרים משמחי לב׳ — ״פירוש: ׳ישרים׳, שאינם בדרך השתלשלות עילה ועלול, בבחי׳ הסתר פנים וירידת המדרגות, שמתעבה ומתגשם והולך בדרך וסדר התלבשות, שמחכמה ושכל אלקות נעשה שכל אנושי. אבל ׳פקודי ה׳ הם ישרים׳, שנמשך בהם אור א״ס ב״ה כמו למעלה ממש. כי הן הם חכמתו ורצונו ית׳ ממש. ולכן, הם ׳משמחי לב׳ האדם למטה בהגלות נגלות אור א״ס ב״ה. וכמ״ש ׳ולישרי לב שמחה׳, והיא השמחה הבאה אחר הצמאון שב׳ואהבת׳ לדבקה באור א״ס ב״ה ממש. כשישים אל לבו שזאת התורה והמצות הגשמיים אשר לפנינו, יסודתם בהררי קדש עליון, והן בחינת ׳ישרים׳, שאור א״ס ב״ה ממש נגלה בהם למטה כמו למעלה, שאין שם הסתר פנים על אור ה׳ וקדושתו. ובזה ימלא נפשו כי ירעב, וישלים חפצו ורצונו בעסק וקיום המצות, ו׳תלמוד תורה כנגד כולם׳, כי הם ׳אשר אנכי ממש מצוך׳״.

30) אבות פרק ד משנה י׳.

שנאמר עליו ׳עניו מכל האדם שעל פני האדמה׳, כי תמיד היה חושב שחבירו במעלה עליונה יותר ממנו, כי ״הנפש והרוח, מי יודע גדולתן ומעלתן בשרשן ומקורן באלקים חיים״ (תניא פרק לב), היינו, יתכן שנפשו של חבירו בשרשה היא בדרגה גבוהה יותר. ומחשבה זו שייכת גם להאריז״ל.

ואם כן, כאשר ניגש לקיים איזו מצוה היה מתבונן בגודל שפלותו (׳שפל רוח בפני כל אדם׳), ועם כל זה, ניתן לו האפשרות להתקשר עם ה׳ על ידי קיום מצוה זו, הרי מחשבה זו גרמה לו שמחה גדולה בקיומו את המצוות (על דרך המחשבה של רוב בני אדם שבאמצע היום נתרחקו מאלקות, ומצוה זו יקרה להם מאד, כי היא כמים באמצע מדבר – המשכת אלקות באמצע ההעלם וההסתר של עולם הזה).

[על פי זה יבאר פירוש פנימי בהפסוק ׳נֶפֶשׁ שְׂבֵעָה תָּבוּס נֹפֶת, וְנֶפֶשׁ רְעֵבָה כָּל מַר מָתוֹק׳. פירוש הכתוב לפי פשוטו הוא, נפש שבעה (באכילה) תרמוס אף נופת צופים, ואילו נפש רעבה כל דבר מר נחשב לה למתוק (ע״פ מצו״ד).

ועתה יבאר הפירוש הפנימי בזה על פי הנ״ל:]

וזהו ״נפש שבעה, תבום נופת״[31] – שאפילו הדבש מר לו, אבל ״נפש רעבה, כל מר מתוק״[32], פירוש: ׳באר מים חיים׳ הנ״ל, על ידי חפירותו בעפר גופו, כשיוצא מעט מים מתוקים, ערבים לו מאד, מפני שנופו ׳רעבה׳ בעבודת ה׳ - כתוצאה מהתעוררותו בשעת התפילה.

׳נפש שבעה׳ פירוש, אדם שמרגיש ׳שלם׳ בעצמו ואינו מרגיש שהוא רחוק מאלקות, ׳תבוס נופת׳ – אדם כזה ׳ירמוס׳ גם על דברים מתוקים. כלומר, קיום המצוות באמצע היום לא יהיה יקר ומתוק לו, ׳באר מים חיים׳, כי הקיום אינו בא מתוך הכוונה הנ״ל בגודל ריחוקו מאלקות.

אבל ׳נפש רעבה׳ – אדם ש׳רעב׳ לעבודת ה׳ ומכיר בגודל שפלותו וריחוקו מאלקות, הרי ׳כל מר מתוק׳ – גם ההמשכה האלקית המועטת שבאמצע היום בעשיית איזו מצוה ׳מתוקה׳ וערבה לו ביותר.

[ועל פי כל הנ״ל יבאר המשמעות הפנימית של הפסוק מתחילת המאמר:]

וזהו ״באר חפרוה שרים״.

- ׳באר׳ קאי על ה׳באר מים חיים׳ – ההמשכה אלקית שע״י קיום המצוות, שהן ׳מים חיים׳ ומתוקים היות שהמצוות באות מתוך העפר והארציות של עיסוקו בעולם הזה, באמצע היום. ו׳שרים׳ קאי על האבות (כמבואר בדברי חז״ל). כלומר, על דרך מה שמבואר לעיל אצל האריז״ל, גם אנשים בעלי מדריגה גבוהה מאד מרגישים יותר שמחה מקיום המצוות מאשר בעבודתם והתעלותם הרוחנית. והטעם לזה הוא ב׳ הדברים האמורים לעיל – א) המצוות הן המשכות אלקות באופן של ׳מלמעלה למטה׳, שעצמיות האלקות נמשכת למטה בדיוק כמו שהיא למעלה; ב) כתוצאה מההתבוננות קודם קיום המצוה בגודל הריחוק שלו מאלקות, שמשום זה מרגיש שמחה גדולה באפשרות זו להתקשר עם אלקות באמצע היום ע״י קיום המצוה (או בדרגה נעלית יותר, ע״ד שהיה אצל האריז״ל, ההתבוננות בשפלות דרגת נפשו ביחס לחבירו [כהוראת חז״ל ׳הוי שפל רוח בפני כל אדם׳], ועם כל זה, ניתנה לו הזדמנות זו לעשות המצוה ולהתקשר עם עצמיות אלקות).

---

31) משלי כז, ז.

32) משלי שם.

~ המאמר בלשונו כפי שמופיע בתורה אור ~

עם הוספת קצת סימני פיסוק, ופיתוח ראשי־תיבות, וחילוק לקטעים

ויחפרו עבדי יצחק בנחל כו'. באר חפרוה שרים וגו'. דהנה, איתא בגמרא ע"פ והנהר הרביעי הוא פרת, הוא דמעיקרא, שממנו נפרדו לארבעה ראשים, דהיינו, ג' יצאו ממנו, והרביעי הוא בעצמו. ואמרו: כל הנהרות למטה מפרת, וכל מעיינות שבעולם נובעים מסולמא דפרת. פירוש, מתחת לקרקע נוקב והולך עד שבחפירה מועטת ימצא באר מים חיים. ולכאורה תמוה: מפני מה יקרא באר מים חיים כיון שעיקר נביעתו הוא מנהר פרת.

והענין, דהנה כתיב ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן כו', ג"ן סדרי דאורייתא, פירוש, כידוע שבתחלה צריך לקבל עול מלכות שמים בשלימות, דהיינו, להאמין באמונה שלימה באחדות ה', שהוא המהווה כל העולמות, וכולא קמיה כלא חשיב, וכולא חד כו', וכאשר יתבונן האדם בקריאת שמע וישים ללבו היטיב ענין האחדות ויקבל עליו באמת עול מלכותו, כי יעקב חבל נחלתו, חפצם לדבקה בו בכל לבבם ומאמינים באחד וחפצים בו.

אבל אין מקום שישרה בו בחינת אחד לאחר שקבל עליו, ואין לו מקום אלא בתורה. שהיינו, שמיד אחר קבלת מלכות שמים ילמוד בעיון מחשבתו ושכלו ודבורו בתורה שבעל פה, וקודם למודו יתבונן באחדות ה' כו', ועי"ז יגרום לו העסק בתורה בכל עומק מחשבתו ולבבו וכו'. וזהו נקרא ונהר יוצא מעדן, פירוש מעדן, מעם הקב"ה שנקרא עדן, ונהר הוא לשון המשכה, פירוש, כאשר יומשך אלהות מלמעלה למטה בקבלת מלכות שמים, המשכה זאת משקה את הגן, היא התורה, שהיא ד' אמות של הלכה במקום קדשי קדשים, אורייתא היכלא דמלכא, שבה שורה אחדות ה' כו', כאשר יתקיים בו בחי' נהר יוצא מעדן בתפלתו ושעור למודו מיד אחר התפלה.

אבל אחר כך צריך לעסוק בכל מחשבתו כו' בעניני עולם השפל ושוכח כל התבוננותו בקבלת מלכות שמים מפני גשמיות גופו על מיעוט דעת שלו, ויתרחק מאד מבחינה שהיה לו דעת בתפלתו ועבודתו בתורה כו'. לכך, נתן לנו מצות לעשותם כל היום, כי ענין המצות מעשיות הם הגבה למעלה מעלה בפנימיותם ושרשם, אך שנתלבשו בכמה לבושים בהשתלשלות העולמות כו', ומכל מקום, רומזים על מדרגה הגבוה שבשרשם. כמו מצות ציצית, שענינה למעלה בעולמות עליונים, ונתלבשה מצותה בשמונה חוטין של צמר וה' קשרים כו'.

ולכן, המצות לא תצטרך להם עבודת האדם לתקנם ולכוון אל אמתתם, כי מצות אינן צריכות כוונה, לפי שהן בעצמם מתוקנים ונשתלשלו ממעלה למטה כו', והעושה המצוה המשכת אלהות שגורם אינה מצד עבודתו, רק מחמת המצות עצמן כו'. משא"כ בתורה ותפלה, שהיא עבודת הלב, תלויה דוקא בכוונת האדם כו'.

ועיקר הכוונה הצריכה בעשיית המצות הוא שיתבונן בתחילה איך שהוא מאד רחוק מה' ע"י טרדתו כל היום בהבלי חפצי העולם הזה וגשמיות חומרו, ועוונותיו מסך מבדיל לבלתי התקרב אל ה' אפילו מעט, ויתבונן בזה היטב הדק וישבור לבו בהתבוננות זה, ויכנע לבבו מפני שמכל מקום חפץ הוא להתקרב אל ה' בתורתו כו'. ויכוון במצוה שנזדמנה לידו בעשותו אותה שהוא כמו באר מים חיים שנובע מתחת הקרקע מנהר אחד, שאע"פ שהנהר אינו נקרא מים חיים, אבל המים היוצאים ממנו ונוקב והולך עובי עפר הקרקע נקראים מים חיים, מפני שמתברר ומתלבן ע"י דחקם לצאת בעפר החומרי. וכן ממש עשיית המצוות בשהיה לו בתחלה בתפלתו ועבודתו בחינת נהר יוצא מעדן הנ"ל, רק שנכסה ונעלם בתוכו ע"י גשמיות תשוקת גופו כל היום. ובשעושה המצוה שנובעת מנהר הנ"ל, פירוש,

מפני שזוכר שכבר קבל על עצמו מלכות שמים בכל לבבו, ולכך עושה מצותיו ליכנם בעול מלכותו, אע"פ שעבשיו אין לו בחינת נהר הנ"ל, סומך לבו על שכבר גמר בלבו לעבוד ה' באמת, זהו כמו באר מים חיים, מפני שמאד ערב לו זאת המעט בעבודת ה' מפני שהתבונן שמאד מאד רחוק הוא מה', ועושה המצוה הוא על דרך הנ"ל שמאד מתוק וערב לו לעשות המצוה כו', כמו הבאר כשחופרין בקרקע ומוצאים מים הם מים חיים מפני שעברו עובי העפר, כן עשיית המצות, עשייתו אותה נובעת מנהר הנ"ל כו'.

וזהו שהיה האריז"ל שמח מאד בעשיית המצות, ולכך זכה לרוח הקודש, ולא שמח בעבודתו כו', כי המצות בפני עצמם קדושתם כו' כנ"ל, ועשיותה בא מהתבוננות שפלות התקרבותו אל ה', שזו היא מדת ענוה באמת שנאמר על משה רבינו ע"ה, כי עיקר השפלות בפני כל אדם שאמרוף אי אפשר להיות כי־אם על־דרך־זה שרואה בחבירו שהוא יותר קרוב לה' כו'. וזהו נפש שבעה תבום נופת, שאפילו הדבש מר לו. אבל נפש רעבה כל מר מתוק, פירוש, באר מים חיים הנ"ל ע"י חפירותו בעפר גופו כשיוצא מעט מים מתוקים ערבים לו מאד, מפני שגופו רעבה בעבודת ה'. וזהו באר חפרוה שרים.

מנדבים חודשיים – 25

לזכות

כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו

ולזכות

הרבנית הצדקנית,
הרבנית **חי' מושקא**

* * *

לזכות

הרה"ת ר' **אברהם דוד**
ומרת **רחל לאה**

טיברג

* * *

לזכות

לוי וזוגתו מרת **רבקה לאה**

ובניהם חי' מושקא,
מנחם מענדל, ובתיה מינא

געלב

* * *

לזכות

הרה"ת ר' **שרגא פייוועל**

בראוד

* * *

לזכות

הרה"ת ר' **יוסף**

רסקין וכל משפחתו

שיתברכו בכל טוב סלה

* * *

לזכות

הבחור התמים **אליה**

סילפין

שיתברך בכל טוב סלה

* * *

לזכות

הרה"ת ר' **נפתלי**

מיכאלאווסקי וכל משפחתו

שיתברכו בכל טוב סלה

* * *

לזכות

הרה"ת ר' **אברהם**

אברמסון וכל משפחתו

שיתברכו בכל טוב סלה

* * *

לזכות

הבחור התמים **מיכאל**

זהבי

שיתברך בכל טוב סלה

* * *

לזכות

הרה"ת ר' **ישראל מאיר**

אברמסון וכל משפחתו

שיתברכו בכל טוב סלה

* * *

לעילוי נשמת

הרה"ת **אברהם ישעי'**
בהרה"ת

עובדי' ע"ה

שטראקס

* * *

לזכות

בת שבע שתחי' בת

הרה"ת **יוחנן מרזוב**

וכל משפחתו

* * *

לזכות

דינה בת שבע בת

מאירה אסתר

שתתברך בכל טוב סלה

* * *

לזכות

פערל רייזל בת

אהובה ברכה

שתתברך בכל טוב סלה

* * *

לזכות

הרה"ת ר' **יהושע**

בירקאוויץ

וכל משפחתו שיתברכו
בכל טוב סלה

* * *

לעילוי נשמת

רבקה אלטא בת

חנה לאה

עליה השלום

* * *

לעילוי נשמת

הילדה היקרה **עדאל**
שיינא ע"ה בת הרה"ת
מרדכי אליה יבדל לחיים
טובים וארוכים

האנאווער

* * *

לזכות

הרה"ת ר' **אביגדור**

סימאנדס וכל משפחתו

שיתברכו בכל טוב סלה

* * *

לזכות

הרה"ת ר' **חיים משה**

וזוגתו **מנוחה רחל** ובניהם

מנחם מענדל ופעסיא

שיתברכו בכל טוב סלה

* * *

לעילוי נשמת

ראובן אברהם בן אלתר
שלמה זלמן

תנצב"ה

* * *

לעילוי נשמת

הרה"ח הרה"ת ר'
שמואל אייזיק הלוי ע"ה

פאפאק

נפטר ליל ש"ק פ'
במדבר, ה' סיון ערב חג
השבועות, התשע"ב

ת.נ.צ.ב.ה.

נדפס על ידי ולזכות
משפחתו שיחיו לאורך
ימים ושנים טובות

* * *

לעילוי נשמת

בתיה בת שלמה הלוי
ע"ה

ת.נ.צ.ב.ה.

* * *

לזכות

ולרפואה שלימה וקרובה
עבור

חי' אלה שתחי' בת **ריסא**

ולזכות

עמנואל בן חי' סאשה

* * *

לזכות

רפו"ש **ליוסף יצחק** בן
אירים

ודורי בן אורה

לזכות אשר בן רינה
לזיווג משורש נשמתו

ולגאולה שלימה של עם
ישראל בקרוב ממש

* * *

לזכות

לרפו"ש **לשאול אליהו**
שיחי' בן חנה רבקה
שתחי'

* * *

לזכות

מרת **חנה מינא** בת

שושנה אביבה

שתתברך בכל טוב סלה

* * *

לעילוי נשמת

הרחמים רבים **כתריאל**
שלום בן

הרחמים רבים **חיים**
יצחק ע"ה

נלב"ע ביום הש"ק ח'
תשרי תשס"ז

תנצב"ה

* * *

לזכות

הרה"ת ר' **יונתן מיכאל**
הכהן

בן ריסא, וכל משפחתו

שיתברכו בכל טוב סלה

* * *

לזכות

הרה"ת ר' **נחמן דוב**
שיחי'

בן מאלע, וכל משפחתו

שיתברכו בכל טוב סלה

* * *

לעילוי נשמת

יחזקאל בן **יוסף חיים**

ולעילוי נשמת

רבקה בת **יחזקאל**

* * *

לעילוי נשמת

ר' ראובן בן **ר' יוסף**
רובינשטיין ע"ה נדבת

חתנו **ר' מיכל קארצאג**

* * *

לזכות

בת מצוה

יהודית

כ"ח תמוז תשע"ג

ולזכות אחיותיה **חי'**
מושקא, זעלדא, ואחיה
שרגא פייוויש, מנחם
מענדל

נדבת הוריו

מרדכי אברהם ישעיהו
וזוגתו מרת **אסתר שפרה**

טלזנר

* * *

לזכות הרב ומשפיע
שמואל לו, שימשיך
בעבודתו הקודש

מאת תלמידו

שאול גנוגלי

* * *

לזכות

World Trade
Copiers

ואברהם הולצברג

שיתברכו בכל טוב סלה

* * *

לזכות

הת' **מנחם מענדל** בן
שיינא באשא

ליום הולדתו כ"ט תמוז

לברכה והצלחה בכל
המצטרך לו

לאריכות ימים ושנים
טובות

* * *

לזכות

אסתר בת

רחל

שתתברך בכל טוב סלה

* * *

לזכות

הילד חייל בצבאות ה'

אברהם זאב בן שיינא
באשא

ליום הולדתו כ"ב אלול

לשנת הצלחה רבה
ומופלגה בגו"ר

* * *

לזכות

ר' **לוי יצחק** הלוי

וזוגתו מרת **חנה**

קורינסקי

וכל יוצאי חלציהם

ולזכות

'חדר מנחם' מלבורן
אוסטרליה

מנדבים חודשיים - 50

לזכות

הרה"ת ר' **לוי הלוי** בן שרה

וזוגתו מרת **שיינא מלכה** בת רחל

ובניהם **יהודית, צבי הירש הלוי, חי' מושקא**
בת שיינא מלכה

שיתברכו בכל טוב סלה בבני חיי מזוני ובכולם רווחי

* * *

Refuah Sheleima for

Daniel Reuvein ben Dina

Donated

Anonymously

* * *

לזכות

משפחת **אהרן**

שיתברכו בכל טוב סלה בבני חיי מזוני ובכולם רווחי

* * *

לזכות

משפחת **באבי'ג**

שיתברכו בכל טוב סלה בבני חיי מזוני ובכולם רווחי

* * *

לזכות

הרה"ת ר' **שלום דובער**

וזוגתו מרת **חי' מושקא**

גורביץ

וכל משפחתם

שיתברכו בכל טוב סלה בבני חיי מזוני ובכולם רווחי

מנדבים חודשיים - 150

לזכות

הרה"ת ר' **שמואל דוד** וזוגתו שיחיו

ניומאן

וכל משפחתם

שיתברכו בכל טוב סלה בבני חיי מזוני ובכולם רווחי

לזכות

ר' **יעקב** בן **חנה** שי'

גרסון

וכל משפחתו

שיתברכו בכל טוב סלה

לעילוי נשמת

הרה"ת הר' **אליהו ציון** בן הרה"ת ר' חנניה ומרת ברוכה

ולזכות

מרת **סופי'** בת גרז שתבדל לחיים טובים וארוכים

ולזכות

ר' **חיים שמעון** בן רחל, ומרת **חי' לאה** בת ראשקא שיחיו

נדבת

אוריאל בן סופי'

וזוגתו מרת **חנה טויבע** בת חי' לאה

ומשפחתם שיחיו

להצלחה רבה בגו"ר

השליח הרה"ת ר' **יוסף יצחק** וזוגתו מרת **שטערנא שרה** שיחיו

מינץ

לזכות

הילדים **מנחם מענדל, אייזיק גרשון, צמח, משה, וחי' מושקא** שיחיו

מינץ

שיהיו להם ברכות בכל מכל כל בטוב הנראה והנגלה, ושירוו מהם
הוריהם אידישע חסידישע נחת

נדבת

ר' **יוסף** הלוי וזוגתו מרת **חנה מלכה** שיחיו

גורביץ

לזכות

כל משפחתו

שיהיו להם ברכות בטוב הנראה והנגלה בכל מכל כל, ושירוו מהם
הוריהם אידישע חסידישע נחת

לימוד התורה יומם ולילה

היכל הלימוד
תפארת יצחק
שע"י יגדיל תורה

מוקם ב574 אמפייר בולברד.
פתוח 20 שעות ביממה
בשעות 6:00 בבוקר עד 2:00 בלילה
(בכל יום בשבת ובחול)

www.ChassidusOnline.org